

Aphodius arenarius

Köldyngbagge

Skalbaggar, Bladhorningar och ekoxbaggar

NE

NA

LC

DD

NT

VU

EN

CR

RE

Starkt hotad (EN)
B2ab(iii)

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Coleoptera (skalbaggar), **Familj:** Scarabaeidae (bladhorningar), **Släkte:** *Aphodius*, **Art:** *Aphodius arenarius* - köldyngbagge (Olivier, 1789) **Synonymer:** *Aphodius rhododactylus* (Marsham, 1802), *Aphodius putridus* (Geoffroy, 1785)

Kännetecken

En 2,5–4,5 mm lång bladhorning med rätt platt, långsträckt cylindrisk kroppsform och kraftiga grävben. Kroppen är svartbrun eller rödbrun, ben och antenner ljusare bruna. Arten är svårbestämd, och bestämningen bör kontrolleras av en specialist.

Utbredning och status

Känd från Skåne, Blekinge, Halland, Småland, Öland, Gotland, Östergötland, Västergötland och Bohuslän. Arten har under 1900-talets senare hälft minskat mycket starkt. Flertalet sentida fynd är gjorda inom ett begränsat område på mellersta Öland. På fastlandet endast några få fynd efter 1960, i Skåne (Vomb 1979), östra Småland (Ålem 1980) och Västergötland (Dalum 2008). Arten är dock liten och förbises lätt. Närmast i Danmark och sydligaste Finland (i båda länderna anses arten vara försvunnen). Världsutbredningen sträcker sig från Syd- och Mellaneuropa till Kazakstan och Turkmenistan.

Ekologi

Lever i spillning på öppna, torra betesmarker med kort vegetation, trampstörd mark och ett varmt mikroklimat. Såväl på rena sandmarker som på välbetade torrängar, t.ex. på öländska alvarjordar. Också i Mellaneuropa främst på torra, sandiga marker, i Storbritannien bl.a. på flygsand vid kusterna. Enligt utländska källor främst i torr spillning och i ruttnande växtdeklar, gärna anslutning till bon av kaniner och smågnagare. Någon preferens för spillning från ett visst djurslag har inte observerats i Sverige, men materialet är mycket litet. I en tysk studie uppges arten från får- och nötspillning. Köldyngbaggen är en utpräglad försommarart, som övervintrar som fullvuxen. Fullbildade individer påträffas från maj till augusti med en markant topp i maj–juni.

Hot

Hotas framför allt av nerläggning av betesmark, men också av ändringar i betesdriften. Minskningen av arealen betesmark har slagit särskilt hårt mot de magra, sandiga markerna. Det generellt sett lägre betestrycket i dagens betesmarker leder dessutom till en tätare vegetationsstruktur med färre markblottor och ett mindre gynnsamt mikroklimat. Då artens fortplantningsperiod är under våren och försommaren, kan ett alltför sent betespåsläpp vara negativt. Användandet av avmaskningsmedel (avermectiner) utgör en ytterligare belastning på populationer som redan är hårt trängda.

Åtgärder

Upprätthåll en adekvat hävd av magra, ogödslade naturbetesmarker, och undvik användandet av avmaskningsmedel. Arten är tillsammans med sex andra dynglevande skalbaggar föremål för ett åtgärdsprogram.

Naturvård

Åtgärdsprogram: Fastställt

Litteratur

Ljungberg, H. 1999. Skalbaggar och andra insekter på sandstappslokaler i östra Skåne. Länsstyrelsen i Skåne län, Malmö.

Ljungberg, H. 2002. Bete, störning och biologisk mångfald i odlingslandskapet – hotade skalbaggar i öländska torrmarker. Länsstyrelsen i Kalmar län, Miljöenheten, meddelande 2002:20.

Ljungberg, H. 2007. Åtgärdsprogram för dynglevande skalbaggar. Naturvårdsverket, Rapport 5689.

Författare

Håkan Ljungberg 2005. Rev. Håkan Ljungberg 2007, 2016. © ArtDatabanken, SLU 2007.